

Y

A

S

S

W

MINISTERIE
VAN
VREDE

Elk
mens
een
veilig
bestaan

VREDESWEEK 2011
17^{t/m} 25 SEPTEMBER

ELK MENS EEN VEILIG BESTAAN

De legendes rondom Koning Arthur en de ridders van de ronde tafel behoren tot de wereldliteratuur. De verhalen van Koning Arthur spreken aan omdat het spannende verhalen zijn in een groen en onbedorven landschap. De verschillen tussen goed en kwaad zijn helder en Arthur en de zijnen staan duidelijk aan de kant van het goede. Camelot, de stad waar Arthur woont, wordt in de verhalen gepresenteerd als een veilige stad. Hoewel het rijk van Arthur af en toe wel bedreigd wordt, is Camelot vooral een veilige haven die beschermd wordt door de ridders van de ronde tafel.

Als we de legenden van Arthur plaatsen halverwege de middeleeuwen, dan is dat op zijn minst een ideaalbeeld. De werkelijkheid was in de vroege middeleeuwen heel anders. Europa werd geteisterd door talloze kleine oorlogen. Deze oorlogen zouden we tegenwoordig *War amongst the people* noemen, een term waarmee gewapende conflicten tussen en rondom burgers in bewoonde gebieden worden bedoeld. Verschillende landheren voerden kleine oorlogen met elkaar. Werden zij zelf aangevallen, dan trokken ze zich terug achter de hoge muren van hun kastelen. Ondertussen werden de onbewapende boeren die hun land bewerkten door vijandelijke troepen gedood. Het was de Franse geestelijkheid die zich uiteindelijk het lot van deze boeren aantrok. Zij begon een campagne om de gewapende macht van die tijd er op te wijzen dat zij zich juist zou moeten richten op het beschermen van ongewapende mensen. Vandaag zouden we spreken over een poging om de taakopvatting van deze roofridders te herdefiniëren. Deze geestelijken introduceerden de idee van de 'rechtvaardige soldaat' en op de 'vredessynode' van Charroux in 989 werd de Pax Dei geproclameerd. Het werd de gewapende macht verboden ongewapende mensen aan te vallen; gebouwen als kerken en kloosters dienden te worden ontzien. Later werden ook dorpen en steden verboden terrein voor gewapend

optreden. Op die manier ontstonden de eerste *safe havens* oftewel veilige havens.

De sagen van Koning Arthur worden wel gezien als een populaire vertaling van de Pax Dei. De legenden van Arthur gaven in die tijd aan wat de norm was. Het beeld van Camelot als veilige stad, beschermd door de ridders van de ronde tafel, wijst de weg naar een overheid die mensen beschermt. De bescherming van burgers is een kerntaak van overheden gebleven. Tegelijk zien we meer dan ooit dat overheden hier niet altijd in slagen of toe bereid zijn. Veel conflicten zijn nog altijd te karakteriseren als *War amongst the people*. Dat is de benaming die de Britse Generaal Rupert Smith gaf aan wat hij zag in Bosnië en Herzegovina. Deze burgers worden daardoor ook in toenemende mate slachtoffer van gewapend geweld.

BESCHERMING VAN BURGERS

De norm dat niet-strijders moeten worden onderscheiden van strijders is vastgelegd in de Verdragen van Geneve. De norm dat overheden zich tot het uiterste moeten inspannen om de veiligheid van hun burgers te garanderen is vastgelegd in de term 'Verantwoordelijkheid tot bescherming van burgers', in het Internationale discours genaamd de *Responsibility to Protect*. Toch zien we juist dat in veel gebieden fout gaan. Een heel aantal overheden, vooral in zogeheten fragiele staten, is niet in staat om hun bevolking te beschermen. Burgers in Soedan en de Democratische Republiek Congo moeten ieder moment vrezen voor aanvallen van gewapende groeperingen. Misschien blijft het bij plundering van de veestapel, maar even gemakkelijk kunnen zij slachtoffer worden van verkrachting, kinderroof of moord. Gewapende groepen hebben heel verschillende motieven. Soms zijn zij zelf slachtoffer, en is het geweld dat zij gebruiken voor hen de enige manier geworden om te overleven. Soms zijn ze uit op geld of status, en soms is het onmogelijk

om hun motieven te onderscheiden. Eén ding hebben ze gemeen: ze worden door hun overheid niet tegengehouden als zij geweld over ongewapende burgers uitstorten. In veel fragiele staten is de overheid daar simpelweg niet toe in staat. De politie functioneert slechts heel beperkt of is corrupt. Die keren dat de politie haar werk doet faalt de rechterlijke macht. Het leger is wel in de buurt om de gewapende groepen te bestrijden, maar grijpt vaak niet in of maakt zich zelfs schuldig aan dezelfde misdrijven. Politieke of ambtelijke functionarissen die moeten toezien op het werk van politie en leger zijn ver weg en reageren nauwelijks op het geweld dat hun burgers overkomt.

REPRESSIE VAN BURGERS

Andere overheden zijn wel in staat, maar niet bereid zich te richten op de veiligheid van haar burgers. Deze overheden onderdrukken hun burgers en beperken de vrijheid in hun land. Burgers kunnen niet zeggen of schrijven wat zij willen, of zij moeten vrezen voor de geheime dienst. Het openbare en privéleven van burgers wordt volledig getekend door de beperking van hun vrijheid. De angst om slachtoffer te worden van hun eigen overheid bepaalt hun leven, de keuzes die ze maken en de toekomst die ze voor zich uitstippelen. Vaak durven slechts enkelen zich tegen dergelijke overheden te verzetten. Het is de kracht en moed van deze burgers in combinatie met de machteloosheid en woede van de hele bevolking die in de afgelopen maanden de omwenteling in Tunesië en Egypte bewerkte. In Jemen, Libië en Syrië worden deze burgerkracht weerstaan en riskeert zij een langdurige burgeroorlog. De burgerdoden die daarbij vallen tonen aan dat het deze overheden niet te doen is om de veiligheid van hun burgers, maar om hun eigen veiligheid. In feite verschillen ze daarmee weinig van het Middeleeuwse adeldom, dat haar horigen buiten de poort slachtofferde.

In ons deel van de wereld is de overheid zowel in staat als bereid om voor onze veiligheid te zorgen. De overheid, en daarmee ook het leger, is immers van ons, en dient daardoor ook ons, algemeen, belang. Natuurlijk kunnen ook wij slachtoffer worden van geweld, maar daarbij gaat het om incidenteel en relatief kleinschalig geweld, waarbij we bovendien toegang hebben tot een rechtssysteem dat dit geweld veroordeelt en ons compenseert voor de geleden schade. Dat is bijzonder: de zone van vrede waarin we al decennia mogen leven mag ons ook steeds weer verwonderen. De welvaart, vrijheid en ruimte om te denken die dit oplevert scheppen ook de verantwoordelijkheid om ons solidair te weten met die mensen in onze wereld die het zonder een verantwoordelijke of capabele overheid moeten stellen.

SOLIDARITEIT

Solidariteit kan niet slechts een gevoel blijven, maar moet leiden tot actie. Op basis van onze solidariteit kunnen we onze overheid vragen een eerlijk buitenlands beleid te voeren, dat gericht is op de veiligheid van burgers in Nederland, maar ook daarbuiten. Dat zou bijvoorbeeld betekenen dat ze geen wapenexport toestaat naar landen waar overheden hun burgers onderdrukken, omdat wij dat niet toestaan. Ook zouden onze overheden dan niet langer moeten toelaten dat inhumane wapens worden geproduceerd en verhandeld. De doorvoer van bijvoorbeeld clustermunitie past helemaal niet bij een solidaire houding met onze medemens die leeft in landen waar deze munitie gebruikt wordt. Het gevaar van kernwapens, dat ook ons bedreigt, zou onze overheden ertoe moeten brengen zorgvuldig, maar ook snel, te komen tot een terugdringen van het aantal kernwapens in de wereld tot nul. Onze overheden zouden op basis van solidariteit die mensen die in repressieve staten hun mond durven open te doen moeten steunen door middel van betrokken diplomatie. In het uiterste geval, als er sprake is van grootschalige mensenrechtenschendingen of genocide, kunnen we onze overheden

oproepen in te grijpen, ook met militaire middelen. Gewapende macht kan, als het uit is op de bescherming van burgers, bijdragen aan herstel van verhoudingen tussen burgers onderling en burgers en hun overheid. Al te vaak vonden grootschalige mensenrechtenschendingen plaats waarbij de internationale gemeenschap werkloos toekeek. Wij kunnen onze overheid vragen in zulke gevallen alles te doen om burgers te beschermen.

GEZAMENLIJK KUNNEN WE HET SYSTEEM VERANDEREN

Burgers en geestelijken in de Middeleeuwen raapten ooit hun moed bijeen en spraken zich georganiseerd uit tegen het willekeurige geweld in hun omgeving. Burgers zijn als zij zich verenigen de enige legitieme machtsfactor van betekenis. Als we een les mogen formuleren uit de ontwikkelingen in Tunesië en Egypte, dan is het dat burgers aan de basis staan van iedere maatschappelijke toestand. Burgers kunnen samen een einde maken aan geweld als zij er voor kiezen de dialoog op te zoeken en het geweld uit de weg te gaan. Overheden die op zichzelf staan houden het misschien lang vol, maar vallen uiteindelijk altijd. Alleen overheden die toebehoren aan burgers en zich daardoor richten op de veiligheid van burgers kunnen uiteindelijk blijven bestaan. Dat is eveneens de les van de revoluties in 1989 in het voormalige Oostblok. Het zijn niet in de eerste plaats de militaire of diplomatie acties van de internationale gemeenschap die veranderingen teweeg brengen. Het is vooral de continue strijd van burgers voor hun eigen rechten dat uiteindelijk verkeerde regimes opbreekt. Wij kunnen hen in die strijd wel steunen met onze solidariteit, maar we kunnen die niet van hen overnemen. Gebeurtenissen zoals die dit voorjaar plaatsvinden in verschillende landen in het Midden-Oosten bepalen de loop van de geschiedenis van deze landen en volken. Het zijn momenten waarna terugkeer naar de oude situatie, naar een ancien regime niet meer mogelijk is. Deze momenten definiëren opnieuw de verhouding tussen overheid

en burger en zorgen voor blijvende verandering. Het heeft in het voormalig Oostblok geen zin om terug te willen naar de toestand van voor 1989, en zo zal het ook geen zin hebben om terug te verlangen naar een Egypte of Tunesië van voor 2011. Op de Nederlandse politieke markt is wel steeds meer vraag naar het Nederland van vroeger. Naar een Nederland dat toebehoort aan de Nederlanders bijvoorbeeld. Of naar een Nederland in een wereld die veel minder geglobaliseerd is dan op dit moment.

VERTROUWEN

Met het waarden van onze geschiedenis is niets mis. Maar terug naar de tijd dat globalisering nog geen woord was en Nederland (invloeden uit Engeland, Frankrijk, Duitsland, vanuit het Jodendom en Rusland daar gelaten) vooral Nederlands was kan niet meer. De problemen van onze samenleving laten zich niet oplossen met de oplossingen van decennia die al lang voorbij zijn. Voor onze problemen hebben we oplossingen nodig die vandaag werken. Oplossingen die het vertrouwen in onze samenleving opnieuw versterken. Het vertrouwen dat we er in zullen slagen om het samen goed te hebben in het land waarin we wonen. Angst, voor globalisering, voor onbekende burens, voor steden die volstromen met immigranten en voor een kenniseconomie die alleen de kosmopolieten in onze samenleving kansen biedt, is legitiem. De vraag is hoe we met deze angst om gaan. Geven we anderen de schuld van wat er verandert in onze wereld? Wensen we terug te gaan naar hoe ons land er vijftig jaar geleden uitzag? Of zoeken we elkaar op, werken we aan onderling vertrouwen en bouwen we aan een gezamenlijke toekomst? De geschiedenis laat zien dat veiligheid en een goede verhouding tussen overheid en burgers alleen worden bereikt als burgers zich daarvoor gezamenlijk inzetten. Verdeeldheid had van het Tahrirplein een lachertje gemaakt, had de Pax Dei doorbroken en zou van de Ridders van de Ronde Tafel een ongeregeld zootje hebben

gemaakt. Het is het vertrouwen dat burgers in elkaar durven te stellen dat maakt dat zij veilig zijn. Het is die veiligheid, dat zoeken naar een menswaardig bestaan, dat burgers overal ter wereld met elkaar delen.

ETANA BOOKS

Dit onderlinge vertrouwen is in Syrië nog ver weg. Het regime dat decennia lang met ijzeren vuist regeerde, creëerde daar een situatie waarin voor burgers nauwelijks kansen zijn om onderling vertrouwen op te bouwen. Toch zijn ook daar moedige burgers die zich niet bij die situatie neer wensen te leggen. Zij richtten een bibliotheek op die dienst doet als veilige haven. Een plek waar men in gesprek kan gaan, samen kan komen en democratische ruimte afdwingt. Deze burgers vertrouwen op hun vermogen om samen te werken aan verandering. Zij beseffen dat zij alleen samen het regime in hun land kunnen dwingen om van 'het regime' te veranderen in 'hun overheid'. Onze solidariteit met hen betekent dat we verbindingen met hen leggen, dat we hen laten weten dat wij hen in hun strijd voor rechtvaardigheid steunen. Deze steun kunnen we concreet vormgeven, bijvoorbeeld door er voor te zorgen dat zij de middelen hebben om hun werk voort te zetten. Zo kunnen wij bijdragen aan hun vermogen om vertrouwen te herstellen en gebeurtenissen af te dwingen die zich niet meer ongedaan laten maken.

Tijdens de Vredesweek roept IKV Pax Christi u op in actie te komen voor Etana Books. Op de website www.vredesweek.nl en www.ministerievanvrede.nl kunt u een folder vinden over de bibliotheek Etana Books en wat u kunt doen!

Het gedeelte over Koning Arthur is gebaseerd op het artikel *The Christian Soldier in the 21st century – What does society expect*, van Prof. Dr. Heinz-Gerhard Justenhoven.

MINISTERIE VAN VREDE

COLOFON

Door: Cor Oudes, Programmamedewerker bij IKV Pax Christi

IKV Pax Christi

Godebaldkwartier 74

3511 DZ Utrecht

Het Ministerie van Vrede wordt mede mogelijk gemaakt door het vfonds.

